

Cyklen

Knud Sønderby

Forleden var jeg nede i kælderen for at hente cyklen frem og der stod den. Jeg fik den ud til solskinnnet og kastanieknopperne for at trække den til cykelsmeden. Flad i ringene var den, støvet og snavset, men den havde det samme velkendte udtryk som altid, trofast og tålmodig som en hest, villig til at gøre sit yderste. Alle mine cykler har haft det udtryk og det fyldte mig pludselig med ømhed at tænke på dem.

De første cykelture! Min far besteg sin gangbar bagfra ad listige omveje over en hønsepind efter først at have hinket den i gang på et stykke vej, der var udset som særlig velegnet. Han havde gamacher på benene og en særlig kasket til cykelbrug. Min mor havde stor hat med slør ned om hagen, kædekasse med celluloid og kulørt cykelnet om baghjulet, hvor den lange kjole flagrede i blæsten. Det tog tid alt sammen, men langt om længe kom man da af sted. Og så kom man vel nok! Det var den første cykel, helt ny, og alle kunne se, hvor man kom kørende på den. Der var rød sodavand i fars cykelkurv, ud i den vide verden, der lå åben og solbeskinnnet, tusind oplevelser.

Uforglemmelige cykelture på sommerdage uden ende. Jeg har senere regnet ud at det sikkert blot har været i min fars middagspause vi kørte, at der ikke var mere end tre kilometer til målet for vores udflugt, som dengang syntes milevidt borte. Men barndommen er lutter åndsfraværelse, et liv uden for tid og sted, hvor alting udregnes ikke efter timer og vejlængder, men efter oplevelser. Jeg ville ikke kunne finde den vej igen. Jeg ville ikke kunne genkende den, hvis jeg fandt den, for jeg genkender ikke på den måde mere. Et sted var dér hvor vi skulle hen, hvor vi var der, hvor de andre stod af cyklerne og sagde, at "nu er vi her", et sted som voksede med alle eventyrlige muligheder, så snart de ord var blevet sagt. Og turen til dér hvor vi "var der" havde også helt andre kendingsmærker end man nu ville bruge. Der var dér med træet, som man havde set en dreng klatre i, der var dér med geden og dér med den gale mand, der var dér med pletten med noget mørkt sand, og der var dér med muldvarpen. Man finder et sted med et hul ned i jorden. Et hul til en muldvarp! Og man ligger med næsen ved hullet og kigger ind i klodens indre, pirker derned med en pind, prøver virkningen af at sende en spytklat og nogle dråber sodavand derned. Et minut formodentlig, medens ens forældre benyttede lejligheden til at pudse næse eller stramme sløret, men så intens i sin opleven for

den der lå ved hullet og gisnede om muldvarpe, at dette minut rev tidens sammenhæng i stykker, blev til øjeblikke af evig åndsfraværelse, lod en ny tid begynde og blev milepæl på en vejlængde. Sådan er det børns dag bliver lang.

Man har cyklet omtrent så længe man kan huske. Først på cykler man lånte og som var alt for store til en og så på dem man selv fik. Flere cykler i årenes løb, cykler som man altid kunne genkende mellem hundrede andre på særlige kendetegn, som man ikke gjorde sig bevidst, og alle sammen flydende sammen til begrebet cyklen, den man til enhver tid har haft til disposition.

Vejen til og fra skole tilbagelagde den dag efter dag. Den ventede trofast udenfor og den var selve friheden, friheden sat på hjul når man slap ud til den og svang sig i sadlen. Man var altid mest fri på sin cykel. Tænker man over det så tilbragte man jo sin barndom på den. Den kørte landet ind til en. På den lærte man Sjælland at kende. Sammen med den så man for første gang Himmelbjerget, arbejdede sig Jylland igennem fra syd til nord, man slæbte den ad Ålbækvejens* sandede hjulspor og man støttede sig til den, da man stod med hele Danmark bag sig og så ud over den lange revle, hvor Kattegats og Nordsøens bølger tørnede sammen, så sprøjtet førtes bort som kniplinger i blæsten. Danmarkskortet på skoleklassens væg blev virkelighed takket være cyklen. Landsbyer, skove og vejkryds dukkede op foran forhjulet. Man har spoler med naturfilm liggende i sine hjernevindinger og det var med pedalerne man drejede de films sammen.

Hvor ofte kommer det ikke som en eftersætning når man tænker tilbage på begivenheder i ens liv: Da var man på cykel. Dengang og dengang – da var jeg på cykel. En næsten ubrudt erindringsrække. Når jeg cykler på Strandvejen mod Helsingør, ser jeg tit et genfærd foran mig. Mig selv kilende af sted på cykel i korte bukser for så og så mange år tilbage. Hvor man kunne cykle engang! Man så i biografen de dristige cowboys' ridning og skænkede det ikke en tanke at man både hvad dristighed og udholdenhed angik red ligeså strålende selv – på cykel.

Engang skulle jeg med en kammerat på tur til Jylland. Det havde blæst en strid vestenvind nogle dage og vi startede klokken tre om natten, fordi vi havde lagt mærke til at vinden først rejste sig om morgenen. Med kaffen dampende i halsen endnu og dårligt nok vågne kørte vi gennem det morgentomme København. Da vi var kommet op ad Frederiksberg bakke gjorde vi holdt for at tage regnfrakkerne af og lægge dem om til det øvrige læs på bagagebæreren.

---

* Ålbækvejen: Landevejen mellem Frederikshavn og Skagen; Ålbæk ligger midtvejs mellem de to byer.

Zoologisk Have og Søndermarken så fremmede ud i den tavse dæmring. Den lange bakke ned mod byen var blank og forladt. Også Vesterbrogade var underlig at se på. Det var som den store by og landet sov en tidløs søvn og godt kunne tage et århundrede fejl i drømme, der var kun os to med vores cykler til at fastholde dagen i dag og sørge for at den spinkle forbindelse med virkeligheden ikke bristede.

Så slukkede vi lygterne og kørte videre. Lyset steg over himlen bag os og brolægningen gled bagud med boblende lyd under cykeldækkene. I Roskilde var det blevet lyst, og på hovedgaden holdt en mælkevogn og mælkemanden stod og tappede mælken ned i en spand, men ellers var der ingen mennesker. På vejen til Ringsted begyndte vinden at kunne mærkes. Lastbiler dukkede op på vej til København, brusede forbi med deres tunge last og vi hilste på chaufførerne med et par fingre til panden. Da der kom en lastbil i samme retning som vi, indhentede vi den ned ad bakke i en rasende spurt – og dér hang vi så og lo triumferende til hinanden. Tredive – fyrre kilometers fart uden at have andet at gøre end at holde fast i bagsmækken. Opad bakke og nedad bakke i salig triumf, hjulene hvirvlede rundt af sig selv. Vi regnede ud hvornår vi kunne være i Ringsted, vi regnede ud hvornår vi kunne være i Slagelse og Korsør. Og to kilometer længere fremme drejede bilen hen ad en sidevej og overlod ganske til os selv at komme videre ad hovedvejen. Pedalerne følte adskilligt tungere. Cyklerne stod næsten stille under os og vejtræerne ville ikke rigtig bagud mere.

En ny lastbil fik vi fat i på den anden side Ringsted, men den var ikke så behagelig. Chaufføren satte farten op for at skræmme os. Det skræmte os ikke. Vi kørte gladeligt både 40 og 50 kilometer, selvom armen var ved at blive trukket af os. Så benyttede han en anden taktik, svingede vognen fra den ene side af vejen til den anden for at slynge os ud i rabatten og grusbunkerne. Hvor har man kunnet cykle dengang og hvor var man fræk i sin selvsikkerhed! Med den ene hånd på styret manøvrerede man med 50 kilometers fart uden om grusbunker og udsøgte sig de jævreste steder i vejkanten. Til sidst fandt chaufføren på at folde avissider ud og slippe dem. Hidtil havde vi troet at han blot ville være morsom, men nu kom hele avissider farende bagud, så man måtte dukke sig for ikke at få dem bredt over ansigtet. Så lod vi ham sejle videre alene.

Skovene ved Sorø husker jeg endnu i den belysning de havde den morgen. 100 kilometerstenen, der betød noget andet og mere end når man siden passerede den i automobil. Den uendelige lange vej ind til Korsør efter at man havde regnet med at nu var man der. Den underlige forvirring i benene da man kom af cyklen ved færgen. Man havde glemt hvordan

man satte fødderne til jorden, gik og havde den samme fornemmelse, som når man tager et trin for meget op ad en trappe.

Og så sad vi med hver sin sodavand og kikkede på hinandens mad medens vi spiste, og nu var vi jo næsten halvvejen.

Og derefter kom den lange vej over Fyn. Da var det blæst op. Vi stred os frem mod et pres af vind, krumbøjet over styrene og uden at se andet end vejbanen under os, som meter for meter blev tvunget bagud. Hvor mange iskagehuse var der til Odense? Vi gjorde holdt ved dem alle og isen smeltede i munden som på et strygejern. Gule iskagehuse og blæst, kældens knagen om tandhjulet under det stærke træk for hver omdrejning, vejtræer, der spændtes under blæstens tag og svingede tilbage som flitsbuer i de sekunder, hvor taget slappedes, cyklister der kom sejlene imod os hvilende på frihjulet og med den ene hånd på hatten, kammeratens baghjul, som man hagede blikket fast til når det var hans tur til at køre forrest. Sådan føltes Fyn på den tur til Odense! Man havde en smule læ i gaderne og kunne rette ryggen, men straks uden for byen stod blæsten som en mur, og meter for meter gik det frem mod Middelfart. Først var man stædig, senere blev man sløv. Op ad bakke var der mest læ og det var behageligt. Ned ad bakke og på lige vej var det som at cykle mod en dyne. Sveden blev kold på kroppen. Et sted, hvor vejen i et brat sving gik gennem en skov, stod vi af og lagde os grøften i læ af de høje fyrretræer, der brusede med orgeltoner under stormen. Cyklerne lå hovedkulds, hvor vi havde ladet dem falde, og så ud som dyr, der var sprængt af overanstrengelse.

De fyrretræer, der svajede og sang under vestenvindens rusk og det udklip af jagende skyer, vi så fra bunden af grøften – jeg husker det endnu. I vores svimle mathed sivede det ind i hjernen i stedet for tanker, blev til en symfoni der bar os med.

Den glæde man følte over den første cykel man fik, den man red på da man med far og mor kørte forbi hullet med muldvarpen og som man helst ville have haft stående ved sin seng om natten, den glæde var i virkeligheden ikke for stor. Det var jo rigtigt det man allerede dengang anede, at den gjorde verden større, den løste det stavnsbånd der var bundet af små midler, man blev fri takket være den, den var som en sjette sans der muliggjorde en bedre udnyttelse af de andre sanser. Senere blev den upudset hverdag og tunge ture i modvind, men bedømmer man den i erindringen stråler den stadig med den samme forniklede vidunderlighed. Man har kørt langs Vesterhavets hårde strand på den, medens blæsten kom ind fra havbulderet og solen

brændte, man har kørt over Vendsyssels logulv af et landskab, hvor vindmotorerne snurrede på hver gård og hvor storken med vingerne spændte som sej, gled ud mod vildmosen. Man har hørt nattergalen i Sjællands skove, når man cyklede ad smalle stier i det duftende mørke. Ens egen cykel har hvilet mod andre cykler, medens man sad på bænken og lod natten blive stille omkring en.

Jeg tænkte på det da jeg var nede i kælderen ofr at tage den frem og jeg følte stor ømhed for den. Megen sommerblæst har pebet gennem egerne på den og megen regn har skyllet den. En mand kunne lade sin cykel begrave ved sine fødder. Den har båret ham landet rundt og kørt oplevelser sammen til ham. Den har været med til at bygge hans liv op.

Litteraturfortegnelse

Essays om glæden

Vibeke Vasbo: "Glæden ved at kigge ud af vinduet" i *Glæden ved...*, Danmarks Radio, 1993.

Anders Bodelsen: "Glæden ved at fotografere" i *Glæden ved at tage brusebad*, Danmarks Radio, 1998.

Maj-Britt Willumsen: "Glæden ved sko" i *Glæden ved at tage brusebad*, Danmarks Radio, 1998.

Klavs Bondebjerg: "Glæden ved at tage brusebad" i *Glæden ved at tage brusebad*, Danmarks Radio, 1998.

Ib Michael: "Glæden ved at dykke" i *Glæden ved ...*, Danmarks Radio, 1993.

Essays om at rejse

Knud Sønderby: "Cyklen" i *Hvidtjørnen*, Gyldendal, 1950.

Oprindeligt trykt som kronik i *Berlingske Tidende*, 19.4. 1943.

Dan Turèll: "En Københavner i Jylland" i *Just a gigolo*, Borgen, 1995.

Oprindeligt trykt i Thor-pjecen *Jysk til rejsebrug*, 1992.

Frank Jæger: "Det svage Barn" i *Naive Rejser*, Gyldendal, 1968.

Thorkild Hansen: "Bosporus" i *Pausesignaler*, Gyldendal, 1959.

Essays om at undre sig

Johannes V. Jensen: "Det gamle Ur" i *Myter og Jagter*, Gyldendal, 1907. Oprindeligt trykt i avisen *København*, 18.5. 1901.

Johannes Møllehave: "Helt ærlig" i *Så forskellige sind*, Lindhardt og Ringhof, 1978.

Frederik Dessau: "Om ingenting", i *Radiodage*, Gyldendal, 1999.

Essays om dansk kultur

Knud Sørensen: "Om kaffe" i *Danmark mellem land og by*, Samleren, 1988.

Anne Knudsen: "Kultur til hverdag" i *Her går det godt, send flere penge*, Gyldendal, 1996.

Er det essays?

Tove Ditlevsen: "Mellem venner" i *Flugten fra opvasken*, Hasselbalch, 1959. Oprindeligt trykt i ugebladet *Alt for Damerne*, 1955.

Lise Nørgaard: "Møller – en firbenet Napoleon", i *Jeg gik mig over sø og land*, Fisker, 1988. Oprindeligt trykt i ugebladet *Hjemmet*, 1968.

Billedfortegnelse

Essays om glæden

Niels Macholm: "Rosa dobbeltportræt", 1972 i *Macholms Slaraffenland*, red. Sven Jørn Andersen, 1999, s. 19.

Jeppe Ebdrops to tegninger i Helmuth Strandgaard: *Frida Fasanhøne*, 1978, s. 6.

Morten Bo: "Plankeværk i solstrejf" i Morten Bo: *Solen i skyggen*, 1982, s. 45. © Morten Bo.

Viggo Rivad: "Laurits, 1971" i Viggo Rivad: *Set*, 1994, s. 74.

Gregers Nielsen portrætfotos i Gregers Nielsen: *Danmarksbilleder*, 1994, s. 159.

Sherrie Levine: "Two Shoes" i *Parkett*, no. 1992/32.

Morten Bo: "Kvinde i brusebad" i Morten Bo: *Solen i skyggen*, 1982, s. 27. © Morten Bo.

Nasa: "Jordkloden". © Biofoto.

G. M. Wiland: "Tropisk svømmedykker ved overfladen". © Biofoto.

Essays om at rejse

Viggo Rivad: "Flugten til Amerika", 1956 i Viggo Rivad: *Set*, 1994, s. 30.

Niels Peter Holst Hansen: "Gammel cykel i skur". © Biofoto. Foto af cykel, dreng og høstak, privateje.

Peder Nyman: "Nattevandreren. Vignet af Dan Turèll" i Dan Turèll: *I byen så det basker*, 1985, s. 6.

Foto af børnekoloni i Palle Lauring: *Nyborg-somre på feriekoloni 1912-29*, 1986.

Tove Meyer Hagstad: "Dolmabahce-paladset ved Bosporus, sultanresidens" i Tove Meyer Hagstad: *Tyrkiet*, 1967.

Essays om at undre sig

Sanne Fahnøe: "Selvportræt", 1996 i Kirsten Møller (red.): *Se dig selv i øjnene*, 1996, s. 17.

Foto: Wojciech Lashowski.

Hans Hansen: "Portræt af Væver Jens Jensen", Nationalmuseet.

Herman Stilling: "Troid i æske" i Herman Stilling: *Fra mit værksted*, 1959.

Essays om dansk kultur

Gregers Nielsen: "Pinsemorgen i De små Haver, Frederiksberg", 1975 i Gregers Nielsen: *Danmarksbilleder*, 1994, s. 170.

Erik Kagh: Foto af kaffedrikning i forsamlingshus, 1989. © Polfoto.

Viggo Johansen: "Glade Jul", 1891. Den Hirschsprungske Samling.

Er det essays?

Robert Storm Pedersen: Tegning. © Storm P.-Museet.